

הצעה לתכנית לימודים שנתית – ספר שמות

ספר שמות הוא ספר גאולתו של עם ישראל מגלות מצרים, והיותו לעם ה' כדברי הכתוב: "וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָהּ וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים: וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לְכֶם לֹא-לֵהִימ" (ו, ז-ו). מהלך זה בא לידי ביטוי בשני חלקי הספר: הראשון – "שלח את עמי", היציאה ממצרים באותות ובמופתים. החלק השני – "ויעבדני": קבלת העשרת הדברות בהר סיני, הוראת המשפטים ולבסוף - בנין המשכן והשראת השכינה בישראל יוֹכֵס הָעֵנָן אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן" (מ, לד).

יח-מ: התורה והמשכן		א-ז: היציאה ממצרים		
המשכן וחטא העגל (25)	קבלת התורה (24)	היציאה ממצרים והמסע אל הר סיני (20)	שליחות משה ואהרן אל בני ואל פרעה (22)	שעבוד מצרים (6)

התכנית השנתית תכני הספר – רבים, ומספר השעות - מוגבל. התכנית השנתית מציעה חלוקה של שעות הנוגעת בכל הנושאים בספר, עד לסיומו. רמת הפירוט משתנה בהתאם לנושא ובהתאמה לגיל. בתי ספר אשר מקדישים כמות רבה יותר של שעות לכל נושא יכולים להרחיב במקומות בהם קיצרנו. בהצעה - **110 שיעורים**, כולל שיעורי חזרה וסיכום.

בתכנית המוצעת ישנה חלוקה בין שני סוגים של לימוד:

יחידות פסוקים הנלמדים כסדר - הפסוקים **מסומנים בהדגשה**, התלמידים לומדים את התכנים מתוך קריאה ועיון פסוק אחר פסוק. ביחידות אלו הצענו פרטי תוכן מרכזיים, המהווים את בסיס היחידה. מובן שכל מורה מוזמן להוסיף עליהם על פי שיקול דעתו בהוראת פסוקי היחידה, וכן להרחיב ולהעמיק בידיעות, במסרים, ובמיומנות – במסגרת הזמן העומד לרשותו.

יחידות פסוקים הנלמדים בבקיאות - (הפסוקים אינם מודגשים) ביחידות אלו אנו מציעים למורה להציג את נושא הפסוקים באופן קצר וכללי, תוך הפניה לפרטים/פסוקים מסוימים בלבד. סוג לימוד זה מצוי מעט בחלק הסיפורי של הספר ויותר בחלקו השני (פרשת משפטים, מעשה המשכן וכדו')

תכנים מרכזיים	פרק	נושא
ב-ט: ההכנה לשליחות השניה - הקב"ה מביטיח למשה כי יגאל את בני ישראל "בזרוע נטויה ובשפטים גדולים" – כדי לקיים את הברית עם האבות, ובגלל זעקת בני ישראל וסבלם	←	השליחות
י-יב: חידוש השליחות לפרעה ותגובת משה "הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה"	←	השניה

דוגמה:

לפרעה	ו	התורה מייחסת את משה ואהרן, בני עמרם ויוכבד. "ומתוך שהוזקק ליחס שבטו של לוי בשביל משה ואהרן התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן". (פסוקים כט-ל הם חזרה על פסוקים ייב כדברי רש"י: "הוא הדבור האמור למעלה, אלא מתוך שהפסיק הענין – חזר עליו..") (פס' יג-כח)
-------	---	---

לימוד פסוק בפסוק

הצגה כללית של נושא, והפניה לפרטים מסוימים

בנוסף – עמודת הצעות למורה. אלו הצעות, מהן יוכל המורה לבחור, להשתמש, ולפתח במהלך ההוראה לפי שיקול דעתו. אנו מזמינים מורים להוסיף ולהעשיר עמודה זו בהצעותיהם.

בס"ד

ספר שמות הצעה לתכנית שנתית

נקודות והצעות להוראה	תכנים מרכזיים	פרק	נושא
חזרה על סדר חומשי תורה, למקם את ספר שמות ביחס לחמישה חומשי התורה הכרת סדר הפרשיות (במנגינה, לשון ולזכור בע"פ, לחזור על כך בתחילת כל פרשה חדשה). לתת כותרת לספר: "שלח את עמי ויעבדני" ולחלק את הספר בהתאם לתכניו המרכזיים - גאולה פיזית וגאולה רוחנית, אשר שניהם נצרכים. לזהות את המידע בפסוקים הראשונים, שכבר ידוע לנו מספר בראשית. להוסיף את פירוש רש"י "אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן חזר ומנאן במיתתן - להודיע חבתן"	פתיחה קישור לחומש בראשית ותקופת האבות; בני יעקב, "בני ישראל", אשר השתקעו במצרים נהיים לעם גדול; ברקע הספר עומדת הבטחת ברית בין הבתרים לאברהם, ודברי יוסף בצוואתו "פקד יפקד..." ; שם הספר	א	מבוא ופתיחה (2)
הדגשת הביטויים הרבים המתארים את התעצמות בני ישראל (פס' ז), וכן התוצאה ההפוכה של השעבוד ("וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ"), מה שמלמד על השגחת ה' המיוחדת לישראל	א-ז הרקע לשעבוד: מות הדור של אחי יוסף; בני ישראל מתרבים ומתעצמים באופן לא רגיל ח-כג: "ויקם מלך חדש", גזירות פרעה - העינוי/שעבוד, וגזירת		

השעבוד (3)		הבנים טו-כא: מעשה המיילדות העומדות בחכמה ובמסירות נפש כנגד גזירת פרעה; שכר המיילדות
<p>לחזור על הוראת ה"א המגמה, "הבאים מצרימה" לבקש מהתלמידים לתאר מה היה עושה מלך אשר "כן ידע את יוסף", עם כניסתו לתפקיד (הכרת הטוב), ומתוך כך להראות את מידת הרשעה וכפיות הטובה של פרעה.</p> <p>לאתר את השורש ע,ב,ד החוזר על עצמו בפסוקים יג-יד וממנו – פירוש המילה "שעבוד" לשים לב לאבחנה בין הפחד מהעם הקיים ("רב ועצום") לבין העתידים להיוולד ("פן ירבה"). לבחון עם התלמידים מה עשה פרעה כנגד כל חשש והאם הצליח בכ"א מהם.</p> <p>להדגיש את עוצמת הנסיון של המיילדות ואת בחירתן לא להיכנע לפחד מפרעה וגזרותיו, אלא לירוא את הקב"ה ולבחור בטוב</p>		
<p>יצירת תיבה. חומרים צפים/שוקעים ; חדירים למים/לא חדירים.</p> <p>הדגשת גבורתה של בת פרעה בהצלת בן מילדי העברים וגידולו בארמון המלך דמותה של מרים - זיהוי תכונותיה מתוך מעשיה – אמונה, ערבות, מסירות, יוזמה, חכמה, אומץ וכדו'. ניתן להביא מדברי רש"י לפס' א "שפרש ממנה, וחזר ולקחה בעצת בתו". בעצה זו - תושיה ואמונה ("שלך קשה משלך פרעה"). רש"י זה מיישב גם פשוטו של מקרא - מנין היתה אחות גדולה לבן שנולד.</p> <p>עיסוק בדברי רש"י "רשע למה תכה רעך – שכל המרים יד על חבירו נקרא רשע" דמותו של משה היוצא "אל אחיו" וחש את סבלם על אף שיכול להישאר בארמון המלך ; הכללה של מעשי משה - מעשים של חסד, עזרה ואחריות. מה נוכל ללמוד ממשה? המחשת מילים המורות על הצרה הגדולה - אנחה, זעקה, שועה אשר הן כולן פניה לה'; פיתוח הנושא של תפילה בעת צרה</p>	<p>א-י: לידת משה; הסתרתו ביאור; הצלתו על ידי בת פרעה; מעשיה של אחות משה; סיבת קריאת שמו של משה</p> <p>יא-כב: משה יוצא אל אחיו ומציל איש עברי מיד המצרי; התערבותו במריבה בין שני העברים; "רשע למה תכה רעך", "אכן נודע הדבר"; משה בורח למדין ומושיע את בנות יתרו (רעואל); הנישואין לציפורה; לידת גרשם</p> <p>כג-כה: זעקת העם לקב"ה מתוך עול השעבוד הכבד; הקב"ה שומע תפילה וזוכר הברית</p>	<p>ב</p> <p>לידת משה ומעשיו (4)</p>
<p>"ומשה היה רעה" - המדרש (שמות רבה ב, ב) מבליט את דמותו של משה - כרועה ("ברח ממנו גדי ורץ אחריו...הרכיבו על כתיפו והיה מהלך"). ניתן להביאו בהמשך למעשי הדאגה לזולת עליהם למדנו בפרק ב, ועל האחריות והמסירות שהוא מגלה בתפקידו. פתיח זה ישמש גם כשנגיע לסירובו של משה במעמד הסנה - שאינו נובע מאי הכרה בחשיבות השליחות.</p> <p>לזהות את שני מרכיבי השליחות – לפרעה ולעם, ולסגנון השונה שמצריך כל אחת מהם ;</p>	<p>א-ו: "המראה הגדול" סנה בוער ואיננו אכל, התגלות הקב"ה למשה מתוך הסנה; האדמה בה מתגלה ה' – אדמת קדש</p> <p>ז-י: השליחות – "ועתה לכה ואשלחך" לעמוד לפני פרעה ולהוציא את בני ישראל ממצרים</p> <p>יא-יב: טענת משה "מי אנכי" ותשובת הקב"ה "כי אהיה עמך";</p> <p>האות - העם כולו יחזור למקום המעמד ("ההר הזה") לעבוד את ה'</p>	<p>ג</p>

<p>משה מעלה סוגים שונים של טענות הנוגעים לשני המרכיבים.</p>	<p>יג-כב: שאלת משה לקב"ה לשם- בשמו ילך אל העם; תשובת הקב"ה; זכרון התגלותו לאבות האומה; "פקד פקדתי"; הציווי לאסוף את זקני ישראל ולבוא אל פרעה בדרישה ללכת 3 ימים ולזבוח לה; הבטחת המכות והיציאה ברכוש</p>	<p>מעמד הסנה ומינוי משה לשליחו ת (6)</p>
<p>הרמב"ן (פס' יג) מציין את הסיבה הכוללת לטענות משה ולסירובו- "והסבה למשה בכל הסרבנות הזאת <u>ענוותו הגדולה מכל האדם</u> אשר על פני האדמה, שלא היה מוצא את לבו להתגדל ולדבר אל המלך ושיתפאר לאמר ה' שלחני, ולא על ישראל להוציאם ממצרים ולהיות עליהם מלך".</p> <p>"וראך ושמח בלבבו" לעמוד על היחס והאהבה בין אחים</p> <p>הנימוס שבבקשת הרשות מיתרו ללכת עם בני משפחתו, לשקול לתת לילדים לאתר מצב דומה בספר בראשית (בראשית פרק לא), ולהסיק מהשוני על דמותו של יתרו</p> <p>להראות כי הבטחת ה' למשה התקיימה ובנ"י התגלו כ"מאמינים בני מאמינים" למרות הקושי</p>	<p>א – ט: האותות - "והן לא יאמינו לי לאמר – לא נראה אליך ה'!"; אות הנחש, אות הצרעת ואות הדם</p> <p>י-טז: טענות משה הנוספות "לא איש דברים אנכי", "שלח נא ביד תשלח", תגובת הקב"ה; צירוף אהרן לשליחות</p> <p>יח-לא: חזרת משה למצרים - בקשת משה מיתרו וברכת יתרו; מעשה המילה על ידי ציפורה ב"דרך במלון"; המפגש עם אהרן; פגישת משה ואהרן עם הזקנים; מעשה האותות לעיני העם – "ויאמן העם".</p>	<p>ד</p>
<p>להכין לבנים (תערובת של אדמה, קש, חול ומים בתבניות, וייבוש בשמש). ניתן גם לערוך "סבב שני" תוך "הכבדת העבודה" – נטילת הקש הזמין.</p> <p>מעלת "שטרי בני ישראל" אשר מוכים וסובלים עבור אחיהם (רש"י)</p> <p>הבהרת תשובת ה' למשה כי על אף הקושי והנסיגה – הגאולה בוא תבוא, אמונתו של משה, הממשיך את שליחותו; גם לדורות - יהודים מאמינים בקב"ה ובגאולה למרות שיסנם קשיים</p>	<p>א-ג: בקשת משה ואהרן מפרעה</p> <p>ד-יד: תשובת פרעה למשה ולאהרן; התגובה המעשית - הכבדת העבודה: השארת מתכנת הלבנים היומית, אך ללא אספקת קש; בני ישראל מתרוצצים להשיג קש ולעמוד במכסת העבודה, ללא הצלחה; שטרי ישראל מוכים</p> <p>טו-יט פניית שטרי ישראל לפרעה ("והנה עבדיך מוכים") ותשובתו ("נרפים אתם...על כן אתם אמרים לכה ונזבחה..")</p> <p>כ,כג,א: תלונת השוטרים כנגד משה ואהרן "הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה.."), בעקבותיה מתלונן משה אל הקב"ה ("למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתיני"); תשובת ה' – "עתה תראה!"</p>	<p>ה</p> <p>השליחו הראשונה לפרעה ותוצאתה (3)</p>

<p>השליחות השנייה לפרעה (2-3)</p>	<p>ב-ט: ההכנה לשליחות השנייה- הקב"ה מבטיח למשה כי יגאל את בני ישראל "בזרוע נטויה ובשפטים גדולים" – כדי לקיים את הברית עם האבות, ובגלל זעקת בני ישראל וסבלם</p> <p>י-יב: חידוש השליחות לפרעה ותגובת משה "הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה"</p> <p>יג-כח: התורה מייחסת את משה ואהרן, בני עמרם ויוכבד. "ומתוך שהוזקק ליחס שבטו של לוי בשביל משה ואהרן התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן" (רש"י). פס' כט-ל הם חזרה על פס' י-יב (כדברי רש"י: "הוא הדבור האמור למעלה, אלא מתוך שהפסיק הענין – חזר עליו..")</p>	<p>איתור חמש הפעלים המורים על הגאולה בפס' ו-ח, הוראת המושג "לשונות של גאולה" וקישור לליל הסדר, הבשורה הכפולה – גאולה פיסית וגאולה רוחנית "ולקחתי אתכם לי לעם והבאתי אתכם אל הארץ"</p> <p>ניתן לבנות עץ משפחה למשה, אהרן ומרים ולייחסם עד לוי</p> <p>לשקול לחזור לדברי ה' במעמד הסנה "מי שם פה לאדם". הקב"ה מצרף למשה את אהרן לדבר אל פרעה(כמו כאן), אך אומר לו כי אין לפני ה' הגבלה במום או חסרון גופני, וה' הוא הנותן כח לעשות חיל.</p> <p>לשקול להקנות את המושג "קל וחומר" באמצעות: המחשה (אם דבר קל מכריע את הכף כבר אין צורך להניח דבר כבד ממנו); שימוש בדוגמה נוספת מהתורה (בראשית <u>מד</u>, ח);</p>
<p>ז</p>	<p>א-ז: תשובת ה' למשה: סדר הפניה לפרעה - "אתה תדבר.. ואהרן אחיך יהיה נביאך"; הקב"ה מבשר כי פרעה יקשה את ליבו ובעקבות כך תבוא הגאולה ב"אותות", ב"מופתים" ובשפטים גדולים; הגילאים של משה ואהרן</p> <p>ח-יג: ה"מופת" - אות התנין, ומעשה החרטומים כנגדו "בלהטיהם"; מטה אהרן בולע את מטותם, אך פרעה אינו שומע "ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר ה'"</p>	<p>לקראת הוראת המכות – הטרמה מעולם הריאליה: להבהיר ולהמחיש את החשיבות של היאור למצרים, ארץ דרומית יבשה, ואת התלות הגמורה של המצרים בו.</p> <p>לתיאור מכות מצרים – מבנה ברור: פתיחה ("ויאמר ה'..") וסיום ("ויחזק/ויכבד לב פרעה.. ולא שלח"), מילים מרכזיות המתארות כל מכה, הפסק פרשה פתוחה. אפשר לבקש מהתלמידים להשתמש בכך ולאתר נושא הפרשיות – המכות (המוכרות כבר לרובם מליל הסדר)</p>
	<p>יד-כה: מכת דם - אהרן מכה את היאור; כל מקורות המים נהפכים לדם; מות הדגה והריח הרע של היאור; חרטומי מצרים מחקים את המכה; פרעה מכביד את ליבו ואינו משלח את בני"</p> <p>כו-כט: מכת צפרדע – אהרן מכה את היאור והצפרדעים עולים על בתי המצרים; חרטומי מצרים מחקים את המכה; פרעה מבקש ממשה להתפלל לה' להסרת המכה, משה מסכים ולבקשת פרעה קובע זמן - "למחר"; מות הצפרדעים; המצרים עורמים אותם</p>	<p>לימוד הכרת הטוב מכך שמשה לא ביצע את המכות הראשונות "לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים" (רש"י, פס' יט), וכן במכת כינים: "לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי" (רש"י, ח, יב)</p> <p>לפרש מילה "ובאש היאור" על פי מה שכבר נלמד בפרק ה, פס' כא (וכנ"ל בהמשך - ה, י)</p> <p>להכין צפרדעים מקיפולי נייר</p> <p>שאלה לחשיבה – מדוע פרעה לא ביקש הסרת המכה לאלתר</p>

<p>תשע המכות (11)</p>	<p>לערמות המבאישות את הארץ ; פרעה מכביד ליבו ואינו משלח את בני ישראל</p>	<p>לבקש מהתלמידים לתאר/לצייר צפרדע קופצת במקומות השונים המתוארים בפס: "כְּבִיתָךְ וּבְחֹדֶר מִשְׁכְּבְךָ וְעַל-מִטְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ" ; אפשר להביא דברי חז"ל ("בתנורך") על הלימוד שלמדו חנניה מישאל ועזריה ממסירות הנפש של הצפרדע לקיים מצוות הבורא (תלמוד בבלי, פסחים נג):</p>
<p>ח</p>	<p>א-יא: מכת כינים – אהרן מכה את עפר הארץ, מכל עפר מצרים עלו כנים על האדמה והבהמה; החרטומים מכירים כי "אצבע א-להים היא!"; פרעה מחזק את ליבו</p> <p>יב-טו: מכת ערוב כבד, המשחית את הארץ ; האפליה של ארץ גושן "לְבִלְתִּי הָיֹות-שֵׁם עָרֹב" היא אות המלמד "כי אני ה' בקרב הארץ"; פרעה מתחנן להסרת המכה ומסכים לשלח את ישראל לקרבת מקום; לאחר המכה מכביד שוב את ליבו</p> <p>טז-כח: מכת דבר – מגפה במקנה; ה' מפלה בין ישראל למצרים – "וַיִּמָּת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-מָת אֶחָד"</p>	<p>עם זיהוי ההתראה שבמכת ערוב ניתן לעקוב אחר התבנית: דצ"ך, עד"ש באח"ב כאשר בכל סדרה המכה האחרונה היא ללא התראה. ניתן למיין את המכות לפי מרכיבים שונים: עושה המכה/ התראה/ במה פגעה/במה השפיעה על פרעה/ וכיו"ב.</p> <p>לעמוד על הפעלים "והפלה, והפליתי" במכות ערוב ודבר, ולבאר את המילה מתוך ההקשר (להזכיר גם כשנגיע בהמשך- יא, ו); בהמשך לכך - לתאר את הנעשה במצרים מזוית ראייה של מצרי (מכתב/כתבה) ושל יהודי (יומן/מכתב), וכיצד לומדים מאפליה זו על מציאות ה' והשגחתו על עמו.</p> <p>כללי - זיהוי הדרגתיות במכות, המלמד את פרעה על כוחו של הקב"ה – פגיעה במשאבי הטבע, גוף האדם, מות הבהמות ונפש האדם; ממקורות המים שמתחת לארץ עד לגבהי שמים.</p>
<p>ט</p>	<p>א-יב: מכת שחין - משה ואהרן זורקים פיח כבשן השמימה, האבק מתפשט בכל ארץ מצרים ונהיה ל"שחין פורח אבעבעת"; מפלת החרטומים; ה' מחזק את לב פרעה</p> <p>יג-לד: מכת ברד – הקב"ה מלמד בהתראה כי מקיים את פרעה "בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי"; האזהרה לכנוס את המקנה אל הבתים, המתקיימת על ידי חלק מהמצרים ; נס הברד המופלא "אשר לא היה כמהו..."; נזקי הברד; תחינת פרעה למשה והפסקת המכה; ה' מחזק את לב פרעה</p>	<p>במכות האחרונות, הכתוב מדגיש כי הפגיעה נעשית באמצעות תופעות טבע <u>נדירות מאד</u>. הברד הכבד שירד עם ה"אש המתלקחת" היה "כְּבֹד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא-הָיָה כָמוֹהוּ בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם מֵאָז הָיְתָה לְגוֹי";</p> <p>"הירא את דבר ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו, ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזב את עבדיו ואת מקנהו בשדה" - להציע לתלמידים לנהל דו-שיח בין אלו לאלו, להנמקת התנהגותם. בתוך טומאת מצרים ואוטם הלב כבר יש כאלו שמפחדים ממכות ה'.</p>
	<p>א-כ: מכת ארבה – <u>הקדמה למכה</u>: הציווי לספר לבנים ולדורות את הנפלאות המיוחדות שנעשו במצרים; לאחר ההתראה עבדי פרעה מבקשים לשלח את ישראל, אך פרעה מסכים לשלח רק את הגברים</p>	<p>להשתמש בהמחשות לרקע הריאלי – ברד, ארבה ונזקיו, "רוח קדים", "רוח-ים" "למנות" תלמידים ליועצי פרעה ולנסות לשכנעו לשלח את ישראל לפני המכה נחיל הארבה העצום המסתיר את השמש, הינה תופעה בעלת רושם כביר – " כְּבֹד מְאֹד</p>

<p>לְפָנָיו לֹא-הָיָה כֵן אַרְבָּה קְמָהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יְהִי-כֵן". לבקש מן התלמידים לתאר את הרושם וההשפעה הייחודיים של תופעות כאלו מזווית ראייה של מצרי פשוט.</p> <p>"בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו" – החשיבות שביציאת כל בני המשפחה, להשמיע את השיר</p> <p>לבקש מהתלמידים לאתר ביטויים המתארים את עצמת החושך: "וימש חשך"; "חֲשֹךְ-אֶפְלָה", "לא ראו איש את אחיו", "ולא קמו איש מתחתיו" - לערוך הצגה על "ביקורי בית" של יהודים בבתי המצרים בימי החושך (ע"פ רש"י לפס' כב)</p>	<p>ומגרש את משה ואת אהרן; <u>המכה</u> – רוח מזרחית נושאת במשך יממה ארבה עצום אל תוך מצרים; נזקי הארבה; תחינת פרעה למשה להסיר המכה; תפילת משה; רוח מערבית חזקה מוליכה את הארבה "ימה סוף"; ה' מחזק את לב פרעה</p> <p>כא-כט: מכת חושך – עצמת החושך; לבני ישראל – אור; פרעה קורא למשה ומציע לשלח גם את הילדים, אך דורש להשאיר את המקנה; משה מסרב – "גם מקננו ילך עמנו" -כדי להקריב לה'; ה' מחזק את לב פרעה; פרעה דורש שלא לראות יותר את משה</p>	<p>י</p>
<p>לבקש מהתלמידים למצוא היכן הובטחה היציאה ברכוש גדול (מעמד הסנה - ג, כא-כב), לחפש מילים מקבילות המורות על קיום הבטחת ה' ("חן העם, כלי כסף וכלי זהב", וכן להלן יב, לה-לו)</p> <p>אפשר לחדד את ההנגדה בין היחס מתואר בפרק א' למתואר בפרק יב על ידי הצגה של תלמידים: זוג יהודים, אשר היה מעונה על ידי אדון מצרי, מגיעים לשאול כלי כסף וזהב ערב מכת בכורות.</p>	<p>א-ג: הקב"ה מודיע שהמכה העשירית היא האחרונה ולאחריה - ישולחו; הציווי על שאלת הרכוש; חן העם ומעמדו הנכבד של משה בעיני המצרים</p> <p>ד-י: מכת בכורות - ההתראה שקודם המכה: זמן המכה, מות כל הבכורות המצרים – בכור אדם - מהפחותים ועד המיוחסים ביותר, ובכורות הבהמה; האפליה בין בכורי מצרים לבכורי ישראל</p>	<p>יא</p>
<p>השה היה אליל של מצרים (רש"י). בכך שבני קשרו אותו במשך ארבעה ימים למיטה - הם בטאו את כח אמונתם הדרוש כדי לפעול נגד מי שהיו אדוניהם, ולשחוט את אליליהם. בכך הראו את גדולת ה' על אלילי מצרים.</p> <p>לערוך מעין "פסח" כאשר התלמידים מוכנים ליציאה לדרך כציווי התורה "מתניכם חגורים, נעליכם ברגלכם ומקלכם בידכם"); "אב המשפחה" ישא דברים בפני המשפחה לסיכום התקופה</p> <p>להמחיש הפסוק "ויקרא למשה ולאהרן לילה" על פי דברי רש"י - "מגיד שהיה מחזר על</p>	<p>א-יג: <u>קרבן הפסח</u>: השנה עברית תתחיל בחודש זה אשר יהיה ל"ראש חודשים"; קיום מצוות הפסח לפרטיה תגן על ישראל בזמן מכת בכורות; הציווי לקחת שה בי' בניסן, לשמור אותו ולשחטו ביום יד בין הערבים. מדם הקרבן - לשים על המשקוף והמזוזות, ואת בשרו - לאכול "צלי אש ומצות על מרורים"; אכילת הפסח – בחפזון: "מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם"</p> <p>יד-כ: <u>קביעת החג לדורות</u>: זכרון היציאה על ידי חג שבעת ימים, בין ט' בניסן לכ"א בניסן. אכילת מצות שבעה ימים ואיסור חמץ.</p> <p>כא-כח: העברת הציווי לזקני ישראל; בני ישראל עושים "כְּאִשֶּׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ."</p> <p>כט-לו: מכת בכורות –בחצי הלילה מתים כל בכורות מצרים; צעקה</p>	<p>מכת בכורות ויציאת מצרים (7)</p> <p>יב</p>

<p>פתחי העיר וצועק היכן משה שרוי היכן אהרן שרוי" פרשת "חקת הפסח" נאמרה ביד בניסן לקראת היציאה (רש"י). להדגיש את מסירות ישראל על המצווה "שמלו בליל יציאתם ממצרים קהל גדול יחד" (רש"י יהושע ה, ב); לקשר לנלמד בספר יהושע פרק ה - עם הכניסה לארץ (י' בניסן) שם מלו "שנית" את בני' בקהל גדול, כדי לקיים את מצוות הפסח כהלכתו.</p>	<p>גדולה בכל הארץ; פרעה משלח את בני ישראל ללא תנאי "כדברכם"; "וישא העם את בצקו טרם יחמץ"; שאלת הרכוש ויציאה ברכוש גדול לז-מב: המסע מרעמסס לסוכות; מספר היוצאים; ה"ערב רב"; אפיית המצות; פסוקי סיכום, ליל היציאה - "ליל שימורים" מג-נא: "חקת הפסח" האכילה מקרבן הפסח – רק לנימולים; כל אדם מישראל, ועבדיו חייבים במילה כדי לאכול בקרבן פסח, וכן הגר; האכילה נעשית ב"בבית אחד" – למנויים בחבורה</p>		
<p>לאתר את הפסוק הדומה החוזר בסוף כל אחת מהפרשות – "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך" ולהסביר שהפרשות הללו הן שתיים מתוך ארבע פרשות המונחות בתוך בתי התפילין: "על ירך" (של יד); "בין עיניך" – של ראש</p>	<p>א-י: קדושת הבכורות - אחר שהכה הקב"ה את בכורי מצרים, ופסח על בכורי ישראל הם קנויים לה' "קדש לי כל בכור... לי הוא". יא-טז: קדושת "פטר רחם" - בכור בהמה טהורה, זכרון להכאת בכורי הבהמות של מצרים; רק בכור בהמה טמאה אחת, פטר חמור, חייב בפדיון ("תפדה בשה"); שאלת התם "מה זאת" והתשובה אליו- "ביד חזקה הוציאתם את מצרים", אלו המצוות הראשונות שנצטוונו זכר לנפלאות יציאת מצרים (פס' יא-טז)</p>	יג	
<p>שימוש במפה להמחשת ההבדל בין הדרכים ערך קיום השבועה שנשבעו ישראל ליוסף – משה לוקח את עצמותיו</p>	<p>יז-כב: היציאה ממצרים והמסע מסכת לאתם - "דרך המדבר" ולא "דרך ארץ פלשתים" הקצרה יותר (לאורך החוף) "פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה"; העלאת עצמות יוסף; השגחת הקב"ה, ההלך לפני העם "בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם"</p>		
<p>אפשר למיין בטבלה את הפעלים המופיעים בפס' ה-יד: פרעה מצרים ("ויקח", וירדף") מצרים ("וירדפו, וישיגו") בני ישראל ("ויצעקו") וכן משה, המלאך, הקב"ה. לאחר מכן להוסיף את הפעלים בפס' טז-יז – "ויסעו!" "הרם את מטך!" לצד התפילה לה' הקב"ה מצווה – לעשות מעשה, ליסוע ולבקוע את הים, כי הוא הנתן כח לעשות חיל. כדי להמחיש</p>	<p>א-יד: המרדף: ה' מצוה על בני ישראל לשוב לאחריהם כדי להטעות את פרעה ולהכות את חיל מצרים; פרעה מגייס צבא גדול וחזק ורודף אחר בני ישראל עד ים סוף; יראת בני' בראתם את צבא מצרים, צעקתם ותלונתם; תגובת משה</p>	יד	קריעת ים סוף (7)

<p>את הנסיון שבהליכה לים להביא מדברי המדרש על נחשון בן עמינדב (במדבר רבה, יג)</p> <p>קריעת ים סוף - הנס הגדול והנפלא שנעשה לעם ישראל ביציאתו ממצרים, אפשר כבר בפרק זה לתאר את הרושם הכביר על עמי האיזור - כיצד נעלם הצבא המצרי הענק בתוך הים, הזדמנות להרחיב במושג "נס", ובאמונה בכל מצב "כי אין מעצור לה" להושיע ברב או במעט".</p>	<p>טו-לא: ציווי ה' לסוע אל תוך הים; ה' חוצץ בין מחנה ישראל ומצרים; בקיעת המים במטה – הפיכת הים לחרבה באמצעות "רוח קדים עזה כל הלילה"; בני ישראל הולכים ביבשה בתוך הים; מרדף המצרים אחרי ישראל אל תוך הים; מהומת ה' במצרים בעמוד אש וענן; משה נוטה ידו על הים המכסה את המצרים; למראה הישועה הגדולה - "ויאמינו בה' ובמשה עבדו"</p>	
<p>השירה - דברים הנאמרים בנעימה ובהרמת קול. מומלץ לשיר את השירה בכיתה בנעימה. לפי שיקול הדעת של המורה להוסיף שירה זו לקטעי התפילה בבקר</p> <p>לשירה - סגנון מיוחד. אין צורך לפרש את כל המילים והביטויים, אלא <u>דוגמאות</u>, באמצעותן נלמד את התוכן, וגם את הייחוד של שפת השירה – מילים וצורות מיוחדות, חרוזים, תקבולת, דימוי</p> <p>השירה בוקעת בזמנים מיוחדים של התרגשות גדולה ישועה/יציאה מאפלה לאורה ("אמר אויב ארדף אשיג אַחַלֵּק שֶׁלִּי ..נִשְׁפֹּת בְּרוּחַךְ כְּסֶמֶל יָם..")</p> <p>הערך הגדול של אמירת תודה לקב"ה</p> <p>להראות לתלמידים גם את הצורה המיוחדת בה <u>כתובה</u> השירה בתורה: "אריח על גבי לבנה" (רק שירה זו ושירת דבורה בספר שופטים כתובות כך)</p>	<p>א: משה ובני ישראל שרים שירת הודאה לה', "שירת הים" ביט: השירה: ההצלה הגדולה מיד מצרים; גדולת ה' בנס בקיעת המים וטביעת המצרים; הרושם הכביר על עמי האיזור; הייעוד וההבטחה – ירושת ארץ ישראל ומלכות ה'</p> <p>כ-כא: שירת מרים והנשים "בתפים ובמחלות"</p>	טו
<p>מפרק טו עד יט להראות כל תחנה בהתקדמות במפה: ים סוף - מרה, אילים (מדבר שור) - מדבר סין – רפידיים – מדבר סיני</p>	<p>כב-כו: מסע שלשת ימים, והצמא; ההגעה למקום מים מרים; תלונת העם למשה; המתקת המים על ידי העץ, בדבר ה'; ההבטחה "אם שמוע תשמע...כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך"</p> <p>כז: החניה באילים "ושם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים"</p>	
<p>כרקע למסע מים סוף להר חורב לעמוד על המאפיינים הפיסיים של המדבר, קשיי הדרך, תחושות של רעב וצמא וכדו'. המסע בכללותו הוא מסע שבו מתגבש העם ואמונתו בה' טעם המן - כל ילד מצייר/ מביא תמונה של האוכל שהוא הכי אוהב לקשר לשולחן שבת, הטעם לשתי חלות- "לחם משנה" בסעודת שבת, וכן אחד הטעמים לכיסוי החלות.</p>	<p>א-ד: ההגעה למדבר סין חודש לאחר יציאת מצרים; תלונת העם וזכרון "סיר הבשר" ו"לחם לשבע" שהיו במצרים</p> <p>ד-ט: תשובת ה' – מתן "לחם מן השמים" דבר יום ביומו, וכפלים ("משנה") ביום ששי; דברי משה לעם – כי יראו את כבוד ה' בתת ה'</p>	המסע מים סוף

	<p>"בערב - בשר לאכל, ולחם - בבקר לשבע"</p> <p>יא-לה: ירידת השלו בערב; התגלות המן אחר העלות הטל – בבקר; קריאת שמו ע"י בני ישראל; הציווי ללקוט "עמר לגלגלת" בלבד, הציווי לא להותיר לבקר - שהופר, הציווי ללקוט משנה בששי, הציווי לא ללקוט בשבת - שהופר; מצוות השבת; טעם המן, הנחת צנצנת המן לפני ה' לזכרון</p>	<p>טז</p>	<p>להר חורב (6)</p>
<p>להבחין בין "וירב" (בשלב הראשון, פס' א-ג) לבין "וילן" (פס' ד-ח כשהצמא מוחשי וקשה יותר)</p> <p>בתנאי המדבר הקשים, "מקום אשר אין מים", נבחנת ומתגבשת אמונתו והיכרותו של עם ישראל את ה' כאב הנושא את בנו על כפיו ומספק צרכיו (רש"י פס' ח "משל לאב..)</p> <p>להשוות בין מרה לרפידים, ההבדל בין בקשה לדרישה בעת מצוקה- ומה אנו יכולים ללמוד מכך</p> <p>להרחיב ברשעותו של עמלק, מוצאו מעשו, קישור להמן הרשע מזרע עמלק</p> <p>למקם/לצייר פרטים משדה הקרב (בתמונה/תרשים): גבעה, מטה, אבן, שמש, ספר, מזבח. ללמד את המשנה "וכי ידיו של משה עושות מלחמה..". (מסכת ראש השנה ג, ח)</p> <p>עם ישראל אוזח בתפילה ובמלחמה – במצב קשה צריך להשתדל לעשות, למרות הפחד, וזאת מתוך תפילה והישענות על ה'.</p> <p>"וידי משה כבדים, ואהרן וחור תמכו בידיו" להמחיש את כובד הידיים האוחזות במטה</p>	<p>א-ז: המסע ממדבר סין והחניה ברפידים; ריב העם כנגד משה ותגובתו; בשלב השני – הצמאון והתלונה; תפילת משה; נס בקיעת המים מהצור בחורב, לעיני הזקנים; קריאת שם המקום על שם המעשה</p> <p>ח-טז: עמלק רודף אחר ישראל ונלחם בו ברפידים; יהושע נלחם במישור ומשה מתפלל בהר; "כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק"; אהרן וחור תומכים בידי משה; הנצחון במלחמה; הזכרון בספר; בניית המזבח "ה' נסי"; מלחמת ה' בעמלק "מדר דר" על שנלחם בישראל ברשעותו</p>	<p>יז</p>	